

ЗМІСТ

Вступ	8
Розділ 1. ФІЛОСОФІЯ: ЇЇ ПРЕДМЕТ І РОЛЬ У СУСПІЛЬСТВІ	8
1.1. Філософія - етап розвитку світогляду	8
1.2. Філософський світогляд і наукове знання	11
1.3. Основне питання філософії	13
1.4. Функції філософії	15
1.5. Основні прийоми і методи філософського аналізу	17
РОЗДІЛ 2. ДІАЛЕКТИКА ЯК ТЕОРІЯ РОЗВИТКУ І МЕТОД ФІЛОСОФІЇ	18
2.1. Базові поняття діалектики: зв'язок і рух	18
2.2. Закони діалектики	20
2.3. Принципи діалектики	24
2.4. Категорії діалектики.....	25
Розділ 3. ОСНОВИ ФІЛОСОФІЇ ПІЗНАННЯ	29
3.1. Пізнання, його види. Проблема пізнання у філософії	29
3.2. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Функції практики у пізнанні	32
3.3. Проблема істини в пізнанні	32
3.4. Рівні пізнання та форми співвідношення емпіричного та теоретичного пізнання у мисленні	33
3.5. Знання, його види. Про проблему формалізації знань	35
3.6. Творчість і інтуїція у пізнанні	38
Розділ 4. ФІЛОСОФСЬКІ І ПРИРОДНИЧО-НАУКОВІ ОСНОВИ БУТТЯ	39
4.1. Буття як філософська проблема	39
4.2. Природничо-наукові концепції форм буття.....	42
4.2.1. Модель Всесвіту, що розширюється	42
4.2.2. Еволюція та будова галактик	44
4.3. Будова та еволюція зірок і планет	46
4.3.1. Будова та еволюція зірок	46
4.3.2. Сонячна система та її походження	47
4.3.3. Будова та еволюція Землі	48
4.4. Релятивістська фізика	49
4.4.1. Про теорію відносності	49
4.4.2. Простір і час	51
4.5. Імовірнісний підхід: квантова механіка	53
4.5.1. Квантова механіка	53
4.5.2. Вглиб матерії	54
4.5.3. Фізичні взаємодії	55
4.6. Науки про складні системи: кібернетика	56
4.6.1. Складні системи. Поняття зворотного зв'язку	56

4.6.2. Поняття доцільності. Кібернетика	57
4.6.3. Моделі світу	59
4.7. Науки про складні системи: синергетика	60
4.7.1. Нерівноважні системи	60
4.7.2. Еволюція та її особливості	61
4.7.3. Від термодинаміки закритих систем до синергетики	63
4.7.4. Гіпотеза народження матерії	63
4.8. Походження та еволюція життя	65
4.8.1. Концепції походження життя	65
4.8.2. Речова основа життя	65
4.8.3. Земля у період виникнення життя	66
4.8.4. Початок життя на Землі і еволюція форм життя	68
4.9. Генетика і самовідтворення життя	70
4.9.1. Значення клітини	70
4.9.2. Відтворення життя	70
4.9.3. Генетика	72
4.10. Екологія і вчення про біосферу	74
4.10.1. Вчення Вернадського про біосферу	74
4.10.2. Екологія	76
4.10.3. Закономірності розвитку екосистеми	77
4.10.4. Синтетична теорія еволюції	79
4.10.5. Концепція коеволюції	80
4.11. Походження та еволюція людини	82
4.11.1. Проблема появи людини на Землі як проблема природничо-наукового знання	82
4.11.2. Схожість і відмінності людини від тварин	83
4.11.3. Антропологія	85
4.11.4. Еволюція культури	86
4.12. Поведінка і вища нервова діяльність	87
4.12.1. Дратівливість і нервова система	87
4.12.2. Типи поведінки. Рефлекси та біхевіоризм	89
4.15. Етологія і соціобіологія	90
4.15.1. Інстинкт і навчання	90
4.15.2. Форми співтовариств	93
4.15.3. Поведінка і гени	95
4.16. Вклад соціобіології у вивченні людини	96
4.16.1. Етологія і людина	97
4.16.2. Етнологія. Соціальна екологія	98
4.16.3. Ноосфера	100

Розділ 5. Проблема свідомості в природознавстві і філософії.

Проблема єдності світу	101
5.1. Вивчення мозку людини.....	101
5.1.2. Психоаналіз Фрейда	103
5.1.3. Аналітична психологія Юнга	104
5.1.4. Свідомість і несвідоме	106
5.2. Філософські аспекти проблеми свідомості.....	106
5.3. Філософські аспекти проблеми єдності світу	110
Розділ 6. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ	112
6.1. Філософський аналіз суспільства	112
6.1.1. Поняття суспільства, природи і форм громадського життя	112
6.1.2. Основні підходи до проблеми розвитку суспільства	114
6.1.3. Проблема суспільного прогресу	117
6.1.4. Проблема суспільної закономірності	118
6.1.5. Соціальна структура суспільства	119
6.1.6. Особистість та суспільство	119
6.1.7. Проблема свободи особистості	120
6.2. Філософія економічної сфери життя суспільства	121
6.2.1. Основні проблеми економічної сфери життя суспільства	123
6.3. Філософія політичної сфери життя суспільства	124
6.3.1. Сутність і основні контури політичної сфери життя суспільства	124
6.3.2. Політична влада, її місце в житті суспільства. Гуманізм і мораль у політиці	125
6.3.3. Типологія політичних систем. Тоталітаризм	127
6.3.4. Авторитаризм, його сутність та історичні перспективи	128
6.3.5. Сутність демократії	129
6.3.6. Становлення громадянського суспільства	130
6.4. Духовна сфера життя суспільства	131
6.4.1. Рівні та форми суспільної свідомості	131
6.4.2. Філософія науки	137
6.4.3. Сучасна природничо-наукова картина світу і майбутнє науки	144
6.4.4. Культура і цивілізація	147
Розділ 7. Основні етапи розвитку філософії	150
7.1. Філософія Стародавнього світу	150
7.1.1 Філософська думка в стародавній Індії	150
7.1.2. Філософія Стародавнього Китаю	152
7.1.3. Філософія Стародавньої Греції	156
7.1.3.1. Особливості Старогрецької філософії	156
7.1.3.2. Рання грецька філософія: школи і основна проблематика	157
7.1.3.3. Філософське вчення Сократа	161

7.1.3.4. Філософія Платона	162
7.1.3.5. Аристотель і особливості його філософії	164
7.1.3.6. Філософія епохи еллінізму і Древнього Риму	167
7.2. Філософія Середньовіччя	169
7.2.1. Загальна характеристика Середньовічної філософії	169
7.2.2. Патристика - період становлення християнської філософії	171
7.2.3. Західноєвропейська Середньовічна схоластика	172
7.3. Філософія епохи Відродження	175
7.3.1. Духовний процес і світовідчуття епохи Відродження (ренесансу)	175
7.3.2. Основні напрями філософії епохи Відродження	175
7.4. Західноєвропейська філософська класика	180
7.4.1. Особливості філософії Нового часу	180
7.4.2. Емпіризм, сенсуалізм, раціоналізм Нового часу	181
7.4.3. Соціально-філософський світогляд Нового часу. Натуралізм і історизм у розумінні суспільства	183
7.4.4. Філософія Нідерландів (Голландії) епохи Відродження і Нового часу	184
7.4.5. Англійська філософія Нового часу (матеріалізм, емпіризм, соціально-політична спрямованість)	186
7.4.6. Філософія Лейбніца. Вчення про монади	188
7.4.7. Основні риси філософії епохи Просвітництва	189
7.5. Класична німецька філософія	193
7.5.1. Німецька філософія ХІХ ст. як явище світової філософії	193
7.5.2. Філософія Іммануїла Канта	193
7.5.3. Філософія суб'єктивного ідеалізму І. Г. Фіхте	196
7.5.4. Філософія Шеллінга	197
7.5.5. Філософія Г. В. Ф. Гегеля	198
7.5.6. Філософія Людвіга Фейєрбаха - завершення періоду німецької класичної філософії, початок переходу до матеріалізму.....	200
7.5.7. Філософія марксизму	201
7.6. Філософія України	204
7.6.1. Періодизація історії філософії України	204
7.6.2. Становлення філософії Київської Русі в Х - ХІV ст.	205
7.6.3. Філософія Ренесансу та Просвітництва (ХV- ХVІІІ ст.)	207
7.6.4. Філософія Григорія Сковороди	208
7.6.5. Філософія України в культурі романтизму ХІХ ст.	209
7.6.6. Ідеї спорідненості слов'ян Кирило-Мефодіївського братства	211
7.6.7. "Філософія серця" Памфіла Юркевича	212
7.6.8. Екзистенціалізм у філософії України	212
7.6.9. Натуралістично-позитивістські і соціалістичні ідеї у філософії України	213

7.6.10. Філософія України в ХХ ст.	216
7.7. Західна філософія кінця ХІХ - ХХ ст.	218
7.7.1. Філософія життя	218
7.7.2. Філософія психоаналізу	219
7.7.3. Позитивізм, неопозитивізм, постпозитивізм як філософське осмислення науки ...	219
7.7.4. Прагматизм	220
7.7.5. Феноменологія як філософська археологія свідомості	223
7.7.6. Герменевтика як філософська теорія розуміння	223
7.7.7. Філософія структуралізму як пошук глибинних основ культури	225
7.7.8. Філософська антропологія як вчення про сутність людини	226
7.7.9. Екзистенціалізм як філософія людського існування	227
7.7.10. Основні концепції франкфуртської школи (варіанти неомарксизму)	229
7.7.11. Сучасна релігійна філософська думка	230
Розділ 8. ОСНОВИ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА	232
8.1. Релігієзнавство як наука	232
8.1.1. Поняття і сутність релігії	234
8.1.2. Умови і причини виникнення релігійних вірувань	235
8.1.3. Структура релігійної свідомості. Соціальні функції релігії	237
8.2. Історичні форми релігії	239
8.2.1. Концепції походження релігії. Форми первісних вірувань	239
8.2.2. Релігії стародавніх цивілізацій	240
8.2.3. Національні релігії	245
8.3. Світові релігії	247
8.3.1. Походження, віровчення та культ буддизму	247
8.3.2. Християнство	248
8.3.2.1. Виникнення християнства	248
8.3.2.2. Віровчення та культ християнства	249
8.3.2.3. Основні напрямки християнства	251
8.3.3. Іслам	257
8.3.3.1. Економічні та ідейні передумови виникнення ісламу	257
8.3.3.2. Віровчення і культ ісламу	257
8.3.3.3. Основні напрямки ісламу	259
8.4. Історія і сучасний стан релігій в Україні	260
8.5. Нові релігійно-містичні рухи і культури	265
8.6. Вільнодумство і свобода совісті як закономірність духовного та соціального прогресу людства	268
Література	270

ВСТУП

Мета навчального посібника - допомогти тим, хто вивчає філософію, отримати первинне уявлення про предмет філософії, його призначення, про найважливіші школи і течії, видатних мислителів, про варіанти рішення "вічних" людських проблем.

У першому розділі навчального посібника розкриваються основні уявлення про предмет філософії і специфіку філософського знання, питання, які за своєю суттю виражають характер філософського осмислення світу. У зв'язку з цим розглядаються такі проблеми як співвідношення філософії і інших форм світогляду, філософії і науки. Аналізується роль філософії у процесах пізнання людиною світу і самого себе, її світоглядна, методологічна і інші функції.

У другому розділі розкривається суть діалектики як теорії розвитку і методу пізнання, її базові поняття і закони. У третьому розділі розглядається суть проблеми пізнання, види знань і проблема їх формалізації.

У четвертому і п'ятому розділах посібника викладені сучасні філософські і природничо-наукові уявлення про основи буття живої і неживої природи, проблема єдності світу. У шостому розділі, розкриваються основні положення філософського осмислення проблем громадського розвитку. Розглядається взаємодія різних соціальних спільностей як елементів соціальної системи. Освітлюються сьгоднішні проблеми існування людини у суспільстві і їх рішення сучасною наукою.

У сьомому розділі навчального посібника викладені основні етапи розвитку філософії, загальні і специфічні риси філософії Стародавнього світу, філософії Середніх віків, епохи Відродження, Нового і Новітнього часу, а також різних напрямів сучасної філософії. При цьому простежується зв'язок філософської думки і особливості її втілення в поглядах тих або інших філософів з концепціями розвитку природознавства.

У восьмому розділі розглянуті основи наукового релігієзнавства, умови і причини виникнення релігійних вірувань, різні концепції виникнення релігії. Надається опис основних етапів еволюції існуючих релігій і напрямів релігійної філософії, приділена увага сучасному стану релігій в Україні.

Пропонований навчальний посібник підготовлений відповідно до вимог програми курсу філософії для ВНЗ.

При підготовці навчального посібника використані матеріали видань з курсу філософії, а також дані з довідкових і періодичних видань згідно з переліком використаної літератури.

Навчальний посібник адресований студентам і аспірантам ВНЗ і наукових установ також всім, хто цікавиться філософією.